
КОНФЛІКТНІ СИТУАЦІЇ У ВНЗ УКРАЇНИ

УДК 159.964.21:378(477)

Давиденко О. Б.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

У статті проаналізовано особливості конфліктів у вищих навчальних закладах, причини їх виникнення. Розкрито специфіку міжособистісних конфліктів і шляхи їх врегулювання у педагогічному середовищі.

Ключові слова: *конфлікт, педагогічний конфлікт, міжособистісний конфлікт.*

Якість підготовки будь-якого фахівця в сучасних умовах визначається не тільки рівнем його знань, а й професійними вміннями, що дозволяють йому творчо вирішувати проблеми, що виникають, активно взаємодіяти з людьми. Одним з найбільш важливих моментів у цьому є взаємодія, яка виникає між викладачем і студентом. Процес взаємодії викладача та студентів протікає в зіткненні цілей, інтересів, життєвих позицій, мотивів, особистого індивідуального досвіду. Важливим складником культури педагогічного спілкування є вміння вирішувати педагогічні конфлікти, які неминуче виникають, коли є загострення протиріч, виявлення несумісних цілей та інтересів, зіткнення яких викликає сильні хвилювання.

З'ясуванню суті конфліктів присвятили свої наукові розробки такі психологи, педагоги та соціологи, як Г. Андреева, А. Анцупов, Є. Бабосов, Є. Донченко, І. Зязюн, І. Пірен, М. Цюрупа, Г. Козирєв, О. Шкіль та ін.

Метою статті є аналіз сутності й перебігу конфліктів в освітньому середовищі, а також ймовірні шляхи їх подолання.

Конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення) – зіткнення на індивідуально-психологічному або соціально-психологічному рівнях значущих, конкурентних або несумісних потреб, мотивів, інтересів, цілей, дій і вчинків.

Важливо розуміти та сприймати конфлікт як проблему, у вирішенні якої беруть участь дві рівноправні сторони, що хочуть одержати перемогу або готові

на компроміс, а не як боротьбу між опонентами, які прагнуть перемогти, ігноруючи інтереси інших.

Проблема педагогічних конфліктів, передусім міжособистісних, у навчально-виховному середовищі ВНЗ може бути у системі: "студент-студент", "студент-викладач", "викладач-викладач", "викладач-адміністрація".

Проаналізуємо особливості перших двох

видів конфліктів та дослідимо найбільш типові причини, які їх спричиняють.

Міжособистісні конфлікти між студентами досить поширені, особливо в перші роки навчання. Найбільш вагомими чинниками, які спричиняють ці конфлікти є особисті риси характеру, рівень вихованості, низький рівень культури, неадекватність самооцінки.

Зона конфліктів між викладачами та студентами є досить великою, але не всеохопною. Можна виділити, принаймні, дві граничні ситуації, в яких конфлікти не будуть виникати. Перша ситуація характеризує найвищий розвиток пізнавального процесу і визначається відповідністю вимог і очікувань для переважної більшості його учасників. Студенти за рівнем загальної підготовленості відповідають вимогам викладача, вчаться з задоволенням, прагнучи перевершити заданий рівень. У свою чергу викладач повністю віддає себе навчальному процесу. Таким чином виникає атмосфера колективної творчості, де немає місця конфлікту.

Друга ситуація безконфліктності є протилежною першій і характеризується зникненням пізнавального процесу, а також взаємною відмовою викладачів і студентів від вимог до якості навчального процесу. Пізнавальний процес відсутній, тому що цілі учасників знаходяться поза межами пізнання: мета викладача – створити видимість навчального процесу, а мета студентів – отримати оцінки з мінімальними зусиллями.

Між цими двома крайніми ситуаціями пізнавального процесу знаходиться безліч проміжних безконфліктних станів, коли якість навчального процесу однаковою мірою задовольняє викладача і студентів. Максимальної сили конфлікт досягає в тому разі, коли одна зі сторін прагне максимально можливої якості навчального процесу, а іншу сторону якість навчання взагалі не цікавить.

Існують викладачі, які майже ніколи не ставлять оцінку "відмінно", вони переконані в тому, що досконало знають предмет тільки вони самі. Такий викладач постійно знаходиться в конфліктній ситуації зі студентами. Студенти, вважаючи оцінку їх знань неадекватною, вступають у конфлікт з таким викладачем у відкритій формі, але частіше студент приховує негативні почуття: недовіру, ненависть, ворожість, якими ділиться з усім своїм оточенням або на форумах студентських сайтів.

Якщо конфліктні ситуації при взаємодії студент-студент вирішуються самими студентами, то вирішення міжособистісних конфліктів на рівні викладач-студент набуває більш складної форми. Основну роль у їх попередженні та вирішенні відіграє викладач. Існує декілька загальних способів регулювання конфліктів у навчальному процесі:

1. Метод формулювання правил гри. На вступному занятті викладач дає чіткі критерії оцінок і висуває сукупність вимог, виконання яких необхідне для отримання певних оцінок.

2. Метод примусу до пізнання. Так як, зрештою, доведеться ставити позитивні оцінки всім студентам, то необхідно поставити несумлінних студентів під безперервний контроль: вимагати від них конспекти лекцій, а також наполягати, щоб вони брали активну участь у роботі семінарів.

3. Метод індивідуальних завдань. При використанні цього методу студенти заздалегідь попереджаються, що в першій половині заняття розглядаються проблеми та методи їх вирішення, які їм знадобляться для виконання свого індивідуального завдання у другій половині заняття.

4. Розширення духовного горизонту. Суть цього підходу полягає у встановленні зв'язку між особистісними характеристиками студентів і властивостями, які вимагає їх професія. Іншими словами, створюється проекція їх пізнавальної діяльності на майбутню професійну та громадську діяльність.

Підіб'ємо підсумки нашої роботи. Навчальна діяльність студента у вищому навчальному закладі – це лише одна зі сторін цілісного професійного та особистісного формування людини. Навчальна діяльність студента – цілеспрямований, регламентований планами і програмами, керований процес

засвоєння знань, умінь і навичок, розвитку і становлення особистості студента. Провідна роль у цьому процесі відводиться викладачам. Саме від них залежить, з яким багажем знань студент вийде зі стін університету. Але не лише викладачі та і самі студенти впливають на процес навчання. Від них залежить, яким буде підхід педагога до групи в цілому і до кожного зі студентів зокрема. Основне завдання викладача і студента знайти "золоту" оптимальну для них середину, при якій їх взаємодія буде успішнішою і плідною. Тому існує необхідність уникати конфліктів, шукати компроміс, бути лояльнішими один до одного.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно орієнтований виховний процес – сходження до людяності / І. Д. Бех // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002 : зб. наук. пр. / АПН України. - Х. : ОВС, 2002. - Ч. 1. – С. 37-81.
2. Дурманенко Є. А. Конфлікти в педагогічному процесі / Дурманенко Є. А. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – С. 171-232.
3. Пірен М. І. Конфліктологія / М. І. Пірен. – К. : МАУП, 2003. – 360 с.
4. Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів: навч. посібник / М. В. Цюрупа. – К. : Кондор. 2004. – 172 с.

Davidenko O. B. Conflict situations in Higher Educational Establishments of Ukraine

In the article conflict peculiarities and reasons of the appearance in higher educational establishments are analyzed. Specificity of interpersonal conflicts and ways of their settlement in pedagogical environment are revealed.

Key words: *conflict, pedagogical conflict, interpersonal conflict.*